

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ศาลยุติธรรมกับการปล่อยชั่วคราวคดีอาญาภายใต้หลักนิติธรรม

จัดทำโดย นายสุชาติ สุนทรีเกษม
รหัส ๖๘๑๓๔๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

“ศาลยุติธรรมกับการปล่อยชั่วคราวคดีอาญาภายใต้หลักนิติธรรม”
(The Court of Temporary Release in Criminal Cases Under The Rule of Law)

นายสุชาติ สุนทรีเกษม[๑]

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ บัญญัติว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติรับรองว่าคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องได้รับการพิจารณาโดยเร็ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงจำเป็นต้องทราบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเมื่อถูกดำเนินคดีรวมทั้งทราบถึงสิทธิในการปล่อยชั่วคราวภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ปัจจุบัน การกระทำความผิดในคดีอาญามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นในหลายคดีมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด มีการกระทำความผิดร่วมกันในลักษณะเป็นขบวนการ หรือเป็นองค์กรอาชญากรรม บางคดีมีชาวต่างชาติมาร่วมขบวนการ ซึ่งคดีเหล่านี้มักใช้เวลาในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานนำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในชั้นพิจารณาคดี จนถึงวันที่ศาลมีคำพิพากษา ซึ่งใช้เวลานานกว่าคดีทั่วไปเป็นเหตุให้จำเลยที่ถูกควบคุมหรือต้องขังในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีของศาลต้องถูกจำกัดเสรีภาพ แม้ต่อมาจะมีแนวทางที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือแม้กระทั่งการเปิดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ทุกวัน โดยไม่มีวันหยุด การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีเพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราวได้มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งหวังให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันซึ่งเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติไว้

การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้ในการปล่อยชั่วคราวเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความหนักเบาแห่งข้อหา ความเสี่ยงในการหลบหนี การเข้าไปข้องเกี่ยวยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือการก่อเหตุอันตรายต่อสังคม ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมและความยุติธรรม อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมอาจมีความแตกต่างกันไปตามแต่กรณี นอกจากศาลจะพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดี เช่น ความร้ายแรงแห่งการกระทำ

---

[๑] นบ.รามคำแหง, ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ตำแหน่ง อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

ความเสียหายต่อผู้เสียหาย ความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ เพื่อให้การพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามหลักนิติธรรมและความยุติธรรมให้ความคุ้มครองทั้งแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้เสียหาย และให้เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมได้ปฏิบัติหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลยด้วยความชอบธรรมเพื่อธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคมและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อศาลยุติธรรมอย่างยั่งยืน

๑. สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกสั่งฟ้องต่อศาล ทั้งนี้ การที่บุคคลจะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาได้ จะต้องมีการกล่าวหาบุคคลนั้นว่าได้กระทำความผิดอาญาต่อเจ้าพนักงาน หรือเจ้าพนักงานเป็นผู้กล่าวหาในกรณีที่มีการจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐโดยเจ้าพนักงานตำรวจแล้วบุคคลดังกล่าวย่อมต้องตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาและถูกควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงและฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ดี เนื่องจากการดำเนินคดีอาญานั้น อาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในบางเรื่องเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน อันจะนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับจึงมีบทบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และพยานไว้ถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศไทยและปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ โดยเฉพาะมาตรา ๒๙ วรรคสอง[๒] บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นหลักสากลของกฎหมายอาญา โดยเฉพาะที่มุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ เพราะการลงโทษบุคคลใดจะต้องปรากฏหลักฐานที่ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับความเป็นธรรม และเป็นการป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษในความผิดที่ตนมิได้กระทำ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้กำหนดการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวนไว้ ดังนี้

๑. มีสิทธิแจ้งให้ญาติทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุม และได้รับการเยี่ยมตามสมควร โดยผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ไว้วางใจทราบว่าตนถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุม ทั้งนี้ ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

๒. มีสิทธิในการพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว โดยผู้ต้องหามีสิทธิที่จะได้พบกับทนายความและปรึกษา

๓. มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย โดยเมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย

๔. มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา และได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม โดยพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ และผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวน

---

[๒] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

๕. มีสิทธิที่จะได้รับการจัดหาทนายความเพื่อความช่วยเหลือในคดี โดยในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหามีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา และคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้กับผู้ต้องหา

๖. มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวนได้ โดยในการถามคำให้การผู้ต้องหานั้นให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้

๗. มีสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับขู่เข็ญ หลอกลวง ให้สัญญาเพื่อให้การ โดยในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนดำเนินการที่เป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบ เพื่อจูงใจให้ผู้ต้องหาให้การใด ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

๘. มีสิทธิได้รับการสอบปากคำด้วยวิธีพิเศษเช่นเดียวกับพยานในกรณีที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี โดยให้พนักงานสอบสวนแยกดำเนินในสถานที่ที่เป็นสัดส่วนและเหมาะสมสำหรับเด็ก และมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสังเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กดังกล่าว

๙. มีสิทธิที่จะได้รับการจัดหาล่ามภาษา ล่ามภาษาถิ่น ล่ามภาษามือ โดยการสอบสวนผู้ต้องหาที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษาถิ่น ล่ามภาษามือ แล้วแต่กรณีให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาดังกล่าวให้กับผู้ต้องหา

๑๐. มีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว โดยผู้ต้องหาหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันได้ แล้วแต่กรณี ไม่ว่าผู้ต้องหาดังกล่าวจะถูกควบคุมหรือขังตามหมายศาลก็ตาม โดยกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการและกรณีที่ผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นคำร้องต่อศาลดังกล่าว

๒. การขอปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๗[๓] ซึ่งเป็นยุคของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑) ได้อาศัยมูลอำนาจอธิปไตยของพระองค์เองบ้าง อาศัยหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนฟังคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่บ้างจนกระทั่งได้เกิดคดีขึ้นคดีหนึ่งและมีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา คดีที่เกิดขึ้นนี้แม้จะเป็นคดีฟ้องหย่าของชาวบ้านธรรมดา แต่ที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์กฎหมาย (คดีที่อำแดงป้อม ฟ้องหย่านายบุญศรี) จึงพระราชดำริว่ากฎหมายนั้นไม่เหมาะสม อาจจะมี

[๓] ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ร.แลงกาต์ พ.ศ. ๒๕๒๖ หน้า ๒๐๑ - ๒๐๒

ความคลาดเคลื่อนจากการคัดลอก สมควรที่จะจัดให้มีการชำระสะสางกฎหมายใหม่ เพื่อใช้เป็นหลักในกระบวนการยุติธรรม เรียกว่า “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑” หรือ “กฎหมายตราสามดวง” ผลจากคดีนี้เป็นต้นเหตุให้นำมาซึ่งการชำระสะสางกฎหมายในสมัยนั้น และการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวนั้นจึงได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงด้วยเช่นกัน โดยบัญญัติไว้อยู่ใน บทที่ ๓ และบทที่ ๒๘ ของกฎหมาย “ลักษณะตุลาการ” ของกฎหมายตราสามดวง

การปล่อยตัวชั่วคราวในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ให้มีการปล่อยชั่วคราวได้โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำหนังสือถึงภูดาษ (เจ้าพนักงานศาลในปัจจุบัน) โดยมีพะทำมะรง (เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์) เป็นผู้ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปที่บ้านของผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อให้ บุตร ภรรยา หรือญาติพี่น้องยินยอมให้มีการปล่อยชั่วคราวและนำเข้าทำหนังสือค้ำประกันต่อเจ้าพนักงานศาลและเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ ที่พาตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปที่บ้าน เพื่อให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ และหากมีการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวผู้ประกันก็ต้องมีการรับผิดโดยการถูกตี หรือถูกจำคุกแทนผู้ต้องหาหรือจำเลยคนที่หลบหนีนั้น การประกันที่มีมาตรการเช่นนี้ เรียกกว่า การประกันแบบ “เทครัวเรือน”

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ได้มีการบอกเลิกกฎหมายต่อท้ายพระราชบัญญัติ ร.ศ. ๑๑๗ ซึ่งเป็นการยกเลิกกฎหมายตราสามดวงเกี่ยวกับการประกันตัวไปด้วย และมีการเปลี่ยนแปลงหลักประกันหรือปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยอิงแบบอย่างชาติตะวันตก เพราะเล็งเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นชาติที่เจริญทางด้านความคิดโดยเฉพาะในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน[๔] กล่าวโดยสรุปดังนี้

(๑) การประกันตัวมิได้มีเฉพาะผู้ต้องหาในคดีอาญาเท่านั้น ในคดีแพ่งเองซึ่งปกติไม่ต้องมีประกัน แต่ถ้าหากศาลฟังได้ว่าจำเลยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือคิดจะหลบหนีคดี ศาลมีอำนาจเรียกประกันโดยจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามสมควรแก่รูปคดีก็ได้

(๒) ยกเลิกการประกันแบบ “เทครัวเรือน” โดยทำเป็นหนังสือสัญญายอมเสียเงินแทน ซึ่งเดิมเป็นสัญญาที่ผู้ประกันและลูกเมียผู้คนซึ่งอยู่ ณ เรือนผู้ประกันต้องร่วมรับผิดถูกตีหรือจองจำแทนผู้ที่รับประกันด้วย การเปลี่ยนแปลงหลักประกันตัวใหม่นี้หากผู้ต้องหาหลบหนีหรือประวิงความแล้วนายประกันคงต้องรับผิดโดยเสียสินไหมพินัยแทนเท่านั้น และให้นายประกันสิทธิ์ไล่เบี้ยในค่าสินไหมพินัยที่ตนต้องเสียไปได้

จะเห็นได้ว่าการประกันตัวหรือการปล่อยตัวชั่วคราวในกฎหมายไทยนั้นมีมานานแล้ว โดยปรากฏอยู่ใน “กฎหมายลักษณะตระลาการ” บทที่ ๓ และ บทที่ ๒๘ และ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีการชำระกฎหมายเก่าและรวบรวมกฎหมายใหม่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งกฎหมายตราสามดวงในพระอัยการลักษณะตระลาการได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมและประกันตัวไว้ด้วย[๕] กับทั้งในสมัยก่อนนั้นการประกันตัวยังใช้กับทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาอีกด้วย การค้ำประกันที่ปรากฏขึ้นในศาลสมัยก่อนบรรดาจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีจำต้องถูกศาลขังไว้ก่อน นอกจากจะต้องหา

---

[๔] สุรินทร์ มากชูชิต (๒๕๕๕) ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา

[๕] ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ร.แลงกาต์ พ.ศ.๒๕๒๖ หน้า ๒๐๓ - ๒๐๖

ผู้ค้ำประกันเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแสดงตนต่อศาลโดยไม่ขาดนัด และไม่หลบหนีเมื่อถูกบังคับตามคำพิพากษา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ไทยได้ถูกกล่าวหาว่ามีกฎหมายล้าสมัย ด้วยเหตุนี้ รัชกาลที่ ๕ จึงมอบหมายให้กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลขึ้นใหม่และได้ยกร่างวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น เรียกว่า “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕” ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการประกันไว้ให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนที่อาจจะสั่งขังผู้ต้องหาไว้หลังจากไต่สวนแล้ว เห็นว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟ้องไว้ให้เพื่อคอยกำหนดวันพิจารณาหรือจะอนุญาตให้ผู้ต้องหามีประกันไปได้ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) นั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ ใช้บังคับมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งในระหว่างนั้นก็เตรียมร่างกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ตลอดซึ่งใช้เวลายาวนานมาก ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๗๘ และได้มีการใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

๒.๑ การปล่อยชั่วคราวภายใต้รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติ ให้ความสำคัญในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลจะต้องได้รับความคุ้มครอง[๖] ตามมาตรา ๔ การให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับกุมและการควบคุมจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ ตามมาตรา ๒๙ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี สำหรับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เป็นหลักที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญา โดยกำหนดให้บุคคลซึ่งกล่าวหาผู้อื่นหมายถึงโจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลบริสุทธิ์ดังกล่าวมีปรากฏในกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (ICCPR) และรัฐธรรมนูญของหลาย ๆ ประเทศ เช่น อิตาลี ฝรั่งเศส และแคนาดา สำหรับประเทศไทยปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา เนื่องจากผลการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ

[๖] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔

ของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนอันเป็นกระบวนการยุติธรรมชั้นต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหานั้นมีมูลความผิดหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการพิจารณาตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นอีกครั้งแล้วยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหานั้นต่อศาลเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีต่อไป

หลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรม คือ ต้องมีตัวจำเลยเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ต่อหน้าจำเลย โดยมีข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ ดังนั้น แม้จะมีการกล่าวหาบุคคลหนึ่งบุคคลใดว่ากระทำผิดอาญา โดยหลักการแล้วไม่ควรควบคุมบุคคลนั้นไว้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้ต้องกระทำเช่นนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้จำเลยไปกระทำผิดอื่นอีก หรือไปยุ่งเกี่ยวขัดขวางหรือทำลายพยานหลักฐานจนเจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจรวบรวมพยานหลักฐานเพียงพอแก่การดำเนินคดี จำเลยได้หรือทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้ หรือแม้แต่เพื่อความปลอดภัยของจำเลยหรือผู้เสียหายเอง เป็นหลักประกันว่าเมื่อศาลพิพากษาลงโทษจำเลยแล้วสามารถจะบังคับโทษตามคำพิพากษาได้ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาพิพากษาคดีในศาล ตลอดจนการบังคับโทษโดยราชทัณฑ์ล้วนแล้วแต่มีความจำเป็นต้องมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีในทุกขั้นตอน เมื่อบุคคลต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐแล้ว โดยต้องมีมาตรการในการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของจำเลยให้ได้รับอิสรภาพชั่วคราว[๗] ในระหว่างถูกดำเนินคดีเพื่อไม่ให้จำเลยนั้นต้องถูกคุมขังโดยไม่จำเป็นและเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่

๒.๒ การขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การดำเนินคดีอาญาในบางคดีต้องใช้เวลานาน เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมหรือต้องขังอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณา ต้องถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ และอาจได้รับความเสียหายได้ แนวทางที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและป้องกันมิให้ต้องเกิดผลกระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าว ก็คือ การพิจารณาให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีอาญา โดยถือหลักที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมหรือขังไว้ จึงได้มีมาตรการทางกฎหมายในการขอปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกกักขังก่อนมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหรือจำเลยนั้นได้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นหลักประกันถึงการมีตัวตนอยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะไม่หลบหนีการพิจารณาพิพากษาของศาล โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นสัญญาว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑ ลักษณะ ๕ หมวด ๓ ตั้งแต่มาตรา ๑๐๖ – ๑๑๙ ทวิ มิได้มีการให้นิยามความหมายของคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” ไว้แต่ประการใด

[๗] สินาท โสตถิปิณฑะ ออนไลน์ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๕

มีเพียงความเห็นของนักกฎหมายหลายท่านที่ได้ให้คำอธิบายความหมายของการปล่อยชั่วคราวไว้ต่าง ๆ กัน เช่น นายคณิต ณ นคร[๘] นายคนึง ฦๅชัย[๙] และนายสุวัณชัย ใจหาญ[๑๐] เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่า การปล่อยชั่วคราว คือ การประกันตัวจำเลยในคดีอาญาอย่างที่ใช้เรียกกันมาก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกจับกุมมาควบคุมหรือคุมขังในระหว่างดำเนินคดีในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามปกติแล้วก็จะต้องถูกควบคุมหรือกักขังไว้ตลอดเวลาที่มีการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดี แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลนั้น ๆ ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวในระหว่างถูกดำเนินคดีนั้น ๆ

หลักในการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๐๖ บัญญัติว่า[๑๑] “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาลย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

(๒) เมื่อผู้ต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น

(๓) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(๔) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

(๕) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วจะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นหรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้ ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง

จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้ว สรุปได้ว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล มีดังนี้

- ผู้ต้องหาหรือจำเลย
- ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง

สำหรับคำว่า “ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง” มิได้มีคำนิยามไว้ในกฎหมาย แต่มีการให้ความหมายไว้ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๕ ข้อ ๕[๑๒] อาทิ บิดา มารดา บุตร ภริยา ญาติ ผู้บังคับบัญชา บุคคลที่เกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ประสงค์จะเข้ามาทำสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

---

[๘] คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า ๒๗๑.

[๙] คนึง ฦๅชัย และณรงค์ ใจหาญ. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพ, มิตรนราการพิมพ์,๒๕๓๐), หน้า ๒๔๐.

[๑๐] สุวัณชัย ใจหาญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๓๖) หน้า ๑๗๘.

[๑๑] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖

[๑๒] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๖๕ ข้อ ๕

ระยะเวลาการยื่นขอปล่อยชั่วคราว

๑. การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน เมื่อผู้ต้องหาถูกจับกุมดำเนินคดี พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวนไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง ผู้ต้องหามีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่หากพนักงานสอบสวนไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อครบ ๔๘ ชั่วโมง พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ออกหมายขัง

๒. การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาส่งมอบให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาล หากพนักงานอัยการเห็นควรให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือมีเหตุขัดข้องไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาได้ในระหว่างนั้น

๓. การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล เมื่อพนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน หรือกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้ว ต่อมาพนักงานอัยการนำตัวผู้ต้องหามาศาลเพื่อยื่นคำฟ้อง ในชั้นนี้ผู้ต้องหามีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำฟ้องต่อศาลด้วยตนเอง เมื่อศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วมีคำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะออกหมายเรียกจำเลยมาศาลเพื่อสอบคำให้การ เมื่อจำเลยมาศาลแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะออกหมายขังจำเลยไว้ในระหว่างพิจารณา กรณีนี้จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๔. การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลชั้นต้นพิจารณาคดีแล้ว เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดและมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกโดยไม่รอการลงโทษให้แก่จำเลย เมื่อจำเลยต้องการที่จะยื่นอุทธรณ์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาอีกครั้ง จำเลยมีสิทธิที่จะขอปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์

๕. การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นฎีกา เมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีแล้ว เห็นว่า จำเลยกระทำความผิดจริง และศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยต้องการยื่นฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาอีกครั้ง จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลเพื่อให้ขอปล่อยชั่วคราวระหว่างฎีกา

การปล่อยชั่วคราวจำเลยตามกฎหมายไทยมี ๓ รูปแบบคือ

๑. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน

๒. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และ

๓. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน โดยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๑๐ ปี ขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้[๑๓]

[๑๓] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๔

แต่ในทางปฏิบัติการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวมักจะมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือปล่อยโดยมีประกันและหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะจำเลยอาจกลัวถูกยึดเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันจึงไม่กล้าหลบหนีไปก่อนพิจารณาคดี ดังนั้น เพื่อให้มั่นใจว่าจำเลยจะไม่หลบหนี จึงมีการกำหนดอัตราวงเงินมาตรฐานในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวสำหรับความผิดทั่วไปไว้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่นานาอารยประเทศได้ใช้กันมา

๒.๓ การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณาสั่งโดยเร็ว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๗ บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๐๘/๑ มาตรา ๑๐๙ คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นได้ว่าเจตนารมย์ของกฎหมายมุ่งหมายให้การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นต้องดำเนินการโดยรวดเร็ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยเร็วที่สุด แต่มิได้มุ่งเน้นถึงผลการพิจารณาโดยหลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นมีหลักเกณฑ์ที่ศาลต้องใช้ประกอบการพิจารณาในหลายเงื่อนไขซึ่งจะกล่าวต่อในลำดับถัดไป ในศาลชั้นต้นเมื่อมีการรับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวมาแล้ว โดยปกติจะสั่งในวันเดียวกับวันที่ยื่นคำร้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น คู่ความหรือศาลกำหนดให้มีการไต่สวนเพิ่มเติมเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ซึ่งในกรณีดังกล่าวก็จะมีการนัดไต่สวนโดยเร็ว เมื่อไต่สวนเสร็จก็พิจารณาสั่งโดยเร็วเช่นเดียวกัน ส่วนในกรณีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวสำหรับศาลสูงที่จะพิจารณาสั่งเมื่อศาลชั้นต้นส่งคำร้องไป ทางศาลสูงก็จะรีบพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวดังกล่าว โดยใช้วิธีการส่งคำร้องและคำสั่งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นไปตามระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในศาลสูง และแนวทางปฏิบัติต่อผู้ถูกปล่อยชั่วคราว พ.ศ.๒๕๖๕

หลักเกณฑ์การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

(๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา

(๒) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด

(๓) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

(๔) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

(๕) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

(๖) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยตัวชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

(๗) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำสั่งคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งตามกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยิมยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจจะเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น”[๑๔]

ดังนั้น ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลจึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วย หากอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น

กรณีที่ศาลจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑ บัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี

(๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

(๓) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(๔) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(๕) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”[๑๕]

การเพิกถอนการปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ ในชั้นแรกเมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และได้พิจารณาหลักเกณฑ์การพิจารณาตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ แล้วเห็นควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อข้อเท็จจริงหรือการกระทำที่ปรากฏในภายหลัง หรือมีการยื่นคำร้องถึงการกระทำที่ผิดสัญญา

---

[๑๔] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘

[๑๕] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑

ประกันของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือความปรากฏต่อศาลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอุปสรรคก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีในศาล โดยมีเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑ ศาลก็อาจพิจารณาเพิกถอนการปล่อยชั่วคราวได้

การคัดค้านการขอปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๙ บัญญัติว่า[๑๖] “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหา หรือถูกฟ้องในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้”

ในคดีความผิดร้ายแรงมีอัตราโทษอย่างสูงเกินสิบปี ก่อนพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ศาลจะต้องสอบถามพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการโจทก์เสียก่อนว่าจะคัดค้านการปล่อยชั่วคราวเสียก่อนเพื่อรับฟังข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านว่ามีเหตุที่สมควรจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่

วิธีการปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ ถึงมาตรา ๑๑๒ กำหนดวิธีการปล่อยชั่วคราว ดังนี้[๑๗]

(๑) คดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีขึ้นไป จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

(๒) คดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

(๓) เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยชั่วคราว ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

วิธีการปล่อยชั่วคราวที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ ถึงมาตรา ๑๑๒ สามารถแยกได้เป็น ๓ กรณี ดังนี้

๑. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หมายถึง การที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องทำสัญญาประกันตัว การปล่อยชั่วคราวโดยวิธีนี้ใช้สำหรับกรณีคดีที่ถูกกล่าวหามีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี และวิธีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันนี้กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสาบานหรือปฏิญาณว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

๒. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องทำสัญญาประกันตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๒ ซึ่งสัญญาประกันตัวต้องมีข้อความตามที่กฎหมายกำหนดว่า ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานศาล และจะกำหนดจำนวนเงินที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องรับผิดหากไม่ปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียก

---

[๑๖] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๙

[๑๗] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ - ๑๑๒

๓. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องทำสัญญาประกันตัว และต้องหาลักทรัพย์มาวางศาลเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของศาล คำว่าหลักประกันนั้น กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๔ ว่าหลักประกันมี ๓ ชนิด คือ เงินสด หลักทรัพย์อื่น หรือบุคคลมาประกัน[๑๘]

อย่างไรก็ตามนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ ถึงมาตรา ๑๑๒ ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการปล่อยชั่วคราวไว้แล้ว ยังมีกฎหมายลำดับรองที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ดังนี้

(๑) คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒[๑๙]

(๒) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒[๒๐] กำหนดให้ศาลเปิดทำการในวันหยุดราชการเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ทุกวัน

(๓) คำแนะนำประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๖๓[๒๑] กำหนดแนวทางการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยกำหนดให้มีการรวบรวมข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อประเมินความเสี่ยงว่าจะมีการหลบหนีหรือไปก่ออันตรายว่ามีมากน้อยเพียงใด กำหนดแนวทางการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือการใช้มาตรการกำกับดูแลแทนการกำหนดให้มีการวางหลักประกัน และกำหนดมาตรฐานกลางสำหรับวงเงินประกันที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำเงินมาวางศาล

(๔) คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๔[๒๒] กำหนดเงื่อนไขในการกำกับดูแลว่ามีเงื่อนไขใดบ้าง ตลอดจนเงื่อนไขในการตั้งผู้กำกับดูแล และการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

(๕) ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๕[๒๓] กำหนดให้มีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการกำกับดูแล การกำหนดมาตรการในการกำกับดูแลแทนการออกหมายขัง กำหนดแนวทางการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน กำหนดวงเงินในการประกันแต่ละประเภทคดี กำหนดหลักเกณฑ์การใช้หลักทรัพย์ในการประกัน การใช้บุคคลเป็นหลักประกัน การประกันในชั้นอุทธรณ์ฎีกา

---

[๑๘] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๔

[๑๙] คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒

[๒๐] ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒

[๒๑] คำแนะนำประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๖๓

[๒๒] คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๔

[๒๓] ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๕

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาความไม่เสมอภาคทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในคดีอาญา[๒๔] มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลจำเลยในชั้นปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย วิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเทียบเคียงกับกฎหมายการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการกำหนดเงื่อนไขของรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลจากการศึกษาพบว่าการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย ยังมีข้อบกพร่องที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เสมอภาคของจำเลย เหตุเพราะบทบัญญัติของกฎหมายได้จำกัดอัตราโทษแห่งคดีที่จำเลยสามารถเข้าร่วมโครงการประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลจำเลยในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว และต้องมีบุคคลรับรองพฤติกรรม นอกจากนี้การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการประเมินความเสี่ยงจะเป็นวิธีที่สามารถทำในความเสี่ยงจากการปล่อยตัวชั่วคราวได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยประกอบการตัดสินใจ อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาลและหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของศาลเพียงอย่างเดียว ซึ่งการประเมินความเสี่ยงนี้จะสามารถแก้ไขความเหลื่อมล้ำในสังคม และปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เพราะไม่ได้ยึดอยู่กับหลักประกันที่เป็นเงินหรือทรัพย์สิน จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายการปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย โดยควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเรื่องการประเมินความเสี่ยงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๐๘ และนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการควบคุมจำเลยที่มีอัตราโทษสูงกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป โดยให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย[๒๕] ซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย เพื่อให้เขาได้รับหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ และยังเป็นการป้องกันมิให้มีการแสวงหาพยานหลักฐานจากเขาจนเกินควร หรือป้องกันการลงโทษล่วงหน้าก่อนที่จะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดจริง ควบคู่ไปกับการที่ให้ความคุ้มครองต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมซึ่งจำเป็นต้องนำผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมาปรากฏในการพิจารณาและรับโทษหากพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดจริง จึงต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้เพื่อป้องกันมิให้หลบหนี หรือไปก่อเหตุภยันอันตราย หรือสร้างความเสียหายต่อสังคมขึ้นอีก

---

[๒๔] ธนพร จุลศรี , สุนทรี บูชิตชน เรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคทางกฎหมายในการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญา

[๒๕] มนต์ชัย ชนินทรลีลา เรื่อง ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว

๒.๕ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๖๘[๒๖]

วิสัยทัศน์

“ศาลยุติธรรมยึดมั่นหลักนิติธรรมด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน”

พันธกิจ

๑. อำนวยความยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

๒. คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึง และเสมอภาค

๓. พัฒนาระบบการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดสังคมสันติสุข และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน

๔. เสริมสร้างความเข้มแข็งความเชื่อมั่นศรัทธาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบงานศาลยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในนานาอารยประเทศ

ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม

เพื่อให้ศาลยุติธรรมบรรลุตามวิสัยทัศน์ “ศาลยุติธรรมยึดมั่นหลักนิติธรรมด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน” จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศาลยุติธรรม ระยะ ๔ ปี ที่จะทำให้ศาลยุติธรรมสามารถอำนวยความยุติธรรมและปฏิบัติภารกิจตามที่กฎหมายกำหนดให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กรในทุกรูปแบบ โดยประกอบด้วย ๕ ยุทธศาสตร์ (TRUST) ได้แก่

๑. ยุทธศาสตร์ T เชื่อมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice)

๒. ยุทธศาสตร์ R เชื่อถือในระดับสากล (Reliability)

๓. ยุทธศาสตร์ U การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity)

๔. ยุทธศาสตร์ S พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability)

๕. ยุทธศาสตร์ T เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation)

เป้าประสงค์

ยุทธศาสตร์		เป้าประสงค์
T	เชื่อมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice)	ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการอำนวยความยุติธรรมของศาลยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม
R	เชื่อถือในระดับสากล (Reliability)	การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของศาลยุติธรรมเป็นที่ไว้วางใจและการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานสากล

[๒๖] แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ๒๕๖๕ -๒๕๖๘

ยุทธศาสตร์		เป้าประสงค์
U	การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity)	ยกระดับการดำเนินงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว
S	พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability)	ศาลยุติธรรมมีระบบงานที่มุ่งสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน
T	เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation)	นวัตกรรมของธรรมยุติธรรมเสริมสร้างการอำนวยความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ R เชื่อถือในระดับสากล (Reliability)

ศาลยุติธรรมมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ประกอบกับประเทศไทยเป็นภาคีสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาหลักเพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลก เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – CAT) ดังนั้น ยุทธศาสตร์ R เชื่อถือในระดับสากล (Reliability) จึงได้กำหนดเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

เป้าประสงค์ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของศาลยุติธรรมเป็นที่ไว้ใจและการปฏิบัติงานเป็นไป ตามมาตรฐานสากล

ตัวชี้วัด ความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ปีงบประมาณ ๒๕๖๕	ปีงานประมาณ ๒๕๖๖	ปีงบประมาณ ๒๕๖๗	ปีงบประมาณ ๒๕๖๘
ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๕	ร้อยละ ๙๐

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการดำเนินการ
๑. เสริมสร้างมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของประชาชน **๑.๑ เป้าหมาย** ยกระดับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของจำเลยระหว่างการต่อสู้ในศาลและการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหาย เหยื่ออาชญากรรมและพยานในคดีอาญา **๑.๒ ตัวชี้วัด** คู่ความ ผู้เสียหาย จำเลย พยานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับการคุ้มครองสิทธิจากการดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นศาลตามที่กฎหมายบัญญัติ	๑. เสริมสร้างระบบการปล่อยตัวชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว ลดการเรียกหลักประกันลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว และจัดวางแนวทางการดำเนินงานของศาลทั่วประเทศในการปล่อยตัวชั่วคราวให้เป็นไปตามมาตรฐานที่สอดคล้อง ๒. ศาลยุติธรรมมีการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยลดการคุมขัง ที่ไม่จำเป็นในทุกขั้นตอนและพัฒนาแนวทางการใช้มาตรการลงโทษระดับกลางหรือมาตรการลงโทษทางเลือกทดแทนการจำคุกหรือกักขังตามที่กฎหมายเปิดช่องไว้ให้มีความแพร่หลายและมีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๓. ศาลยุติธรรมมีการใช้มาตรการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในคดีอาญาที่หลากหลาย โดยใช้มาตรการที่ไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพเกินความจำเป็นและกำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมกับสภาพความผิดและตัวผู้กระทำผิดให้มากขึ้นเพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในอนาคต ๔. การส่งเสริมให้มีมาตรการและแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้มีความหลากหลาย สร้างเสริมทัศนคติเชิงบวก และสนับสนุนบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการช่วยเหลือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยลดมาตรการที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

๒.๖ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๗[๒๗]

พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕[๒๘] กำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จในงานพิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจตามแต่ลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในส่วนความรับผิดชอบ โดยให้ประกาศและเผยแพร่ในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้โดยง่าย และให้แจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงเหตุแห่งความล่าช้าในการดำเนินการตลอดจนกำหนดระยะเวลาที่คาดว่าจะแล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด โดยจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือวิธีการอื่นใดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกและ

[๒๗] ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๗

[๒๘] พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕

รวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถทราบหรือตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมได้ รวมถึงจัดให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะเพื่อรับเรื่องในกรณีที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความล่าช้า

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ข้อ ๔ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการคดี ให้จำแนกลักษณะหรือประเภทคดีในศาลชั้นต้นออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) คดีจัดการพิเศษ หมายถึง คดีลักษณะที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีแนวโน้มที่จะพิจารณาให้เสร็จได้ภายในนัดเดียวหรือในวันหนึ่งสามารถพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จได้หลายคดี หรือสามารถส่งเอกสารแทนการสืบพยานได้ หรือคดีประเภทอื่นที่ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลเห็นควรให้ดำเนินการอย่างคดีจัดการพิเศษ

(ก) คดีแพ่ง

๑) คดีมโนสาเร่ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก หรือคดีผู้บริโภค ไม่ว่าจำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ตาม

๒) คดีไม่มีข้อพิพาท เช่น ร้องขอจัดการมรดก ร้องขอแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นต้น ไม่ว่าจะมีผู้คัดค้านหรือไม่ก็ตาม

๓) คดีจำเลยขาดนัด

๔) คดีสาขา เช่น ขอกันส่วน ร้องขัดทรัพย์ ขอเฉลี่ยทรัพย์ ขอรับชำระหนี้บุริสิทธิ เป็นต้น

๕) คดีสืบพยานประเด็น

(ข) คดีอาญา

๑) คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ หรือต้องสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพ

๒) คดีไต่สวนมูลฟ้อง

๓) คดีสาขา เช่น ร้องขอคืนของกลาง ผู้ประกันขอลดค่าปรับ เป็นต้น

๔) คดีสืบพยาน

(๒) คดีสามัญ หมายถึง คดีซึ่งต้องสืบพยานหลักฐานของคู่ความต่อไปและไม่สามารถนั่งพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว คดีที่ศาลสูงย้อนสำนวนให้ศาลชั้นต้นสืบพยานและพิพากษาคดีใหม่ คดีอาญาจำเลยถอนคำให้การรับสารภาพเป็นให้การปฏิเสธหรือคดีประเภทอื่นที่ผู้รับผิดชอบในราชการของศาลเห็นสมควรให้ดำเนินการอย่างคดีสามัญ

(๓) คดีสามัญพิเศษ หมายถึง คดีสามัญที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ไม่สามารถนัดสืบพยานต่อเนื่องกันไปจนเสร็จ จำเป็นต้องกำหนดวันนัดสืบพยานต่อเนื่องเป็นช่วง ช่วงละ ๒ ถึง ๔ วัน เช่น คดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก มีการกระทำความผิดหลายกรรม ต้องใช้พยานหลักฐานจำนวนมาก คดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องได้รับอนุญาตจากผู้รับผิดชอบในราชการของศาล

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ข้อ ๕ กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น ดังนี้

(๑) คดีจัดการพิเศษ ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันรับฟ้องหรือวันรับคำร้องขอ

สำหรับคดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน ๖ เดือน นับแต่วันรับฟ้อง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับคดีจัดการพิเศษ หรือคดีสามัญ หรือคดีสามัญพิเศษแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง

(๒) คดีสามัญ ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี นับแต่วันรับฟ้องหรือวันรับคำร้องขอ

(๓) คดีสามัญพิเศษ คดีสามัญ ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี ๖ เดือน นับแต่วันรับฟ้อง หรือวันรับคำร้องขอ

(๔) ภายใต้บังคับ (๑) ถึง (๓) คดีอาญาที่จำเลยคนใดคนหนึ่งต้องขังระหว่างพิจารณา ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันออกหมายขังระหว่างพิจารณา

สำหรับคดีอาญาที่จำเลยคนใดคนหนึ่งต้องขังระหว่างพิจารณา ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันที่ออกหมายขังระหว่างพิจารณา ส่วนคดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวงไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใด ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันรับฟ้อง

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ข้อ ๑๖ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลชั้นอุทธรณ์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคอาจกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จในการพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภทเป็นอย่างอื่นได้ตามลักษณะสภาพ ซึ่งต่างจากคดีทั่วไป เช่น มีคู่ความหรือพยานหลักฐานจำนวนมาก รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ในกรณีของศาลอื่นนอกจากศาลฎีกาให้รายงานประธานศาลฎีกาทราบ

๓. หลักนิติธรรม

๓.๑ หลักนิติธรรมคืออะไร

หลักนิติธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นอุดมการณ์ (ideal) ที่จะนำไปสู่การปกครองที่ดี (Good Governance) รัฐธรรมนูญของหลายประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญของประเทศไทย กล่าวถึงหลักนิติธรรม เห็นได้ว่า หลักนิติธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นค่านิยมสำคัญในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Values) โดยผู้นำประเทศต่าง ๆ มักกล่าวถึง “เสรีภาพภายใต้หลักนิติธรรม (Freedom Under The Rule of Law)” แม้แต่องค์การสหประชาชาติก็ให้ความสำคัญต่อหลักนิติธรรมว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสันติภาพ และฟื้นฟูประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นจากสภาวะสงคราม

หลักนิติธรรม (Rule of law) เป็นคำที่เกิดในอังกฤษตอนปลายศตวรรษที่ ๑๙ โดยนายอัลเบิร์ต เวนน์ไดซี่ย์ (A.V. Dicey)[๒๙] นักกฎหมายรัฐธรรมนูญชาวอังกฤษให้คำนิยามหลักนิติธรรม ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจลงโทษบุคคลใดตามอำเภอใจ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายโดยชัดแจ้ง และการลงโทษที่อาจกระทำได้นั้นจะต้องกระทำตามกระบวนการปกติของกฎหมายและต่อหน้าศาลปกติ (Ordinary Court)

ประการที่สอง บุคคลทุกคนในสังคมต้องมีความเสมอภาค ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีตำแหน่งสถานะอย่างไร ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศและอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม

และประการสุดท้าย หลักทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นผลมาจากคำวินิจฉัยของศาลหรือกฎหมายธรรมดา การที่บุคคลมีสิทธิเสรีภาพหาใช่เพราะรัฐธรรมนูญยอมรับไม่ หากแต่เพราะมีศาลยุติธรรมรับบังคับให้

อย่างไรก็ตาม จนถึงสภาวการณ์ปัจจุบัน คำว่า “The Rule of law” ก็ยังเป็นการยากที่จะหาคำจำกัดความหรือที่นิยามที่ยอมรับกันเป็นที่ยุติ ต่างนักวิชาการ หรือในแต่ละประเทศก็ให้คำจำกัดความแตกต่างกันไปบ้าง การทำความเข้าใจความหมายของ The Rule of law จึงควรต้องทำความเข้าใจจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของอังกฤษ ซึ่งเป็นจุดเริ่ม หรือควรทำความเข้าใจกับหลักประวัติศาสตร์ทางกฎหมายของแต่ละประเทศ

๓.๒ หลักนิติธรรมกับประเทศไทย

ในส่วนของประเทศไทย คำว่า “นิติธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๔[๓๐] ได้ให้ความหมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (The Rule of law)” ศาสตราจารย์พิเศษ ธานินทร์ กรัยวิเชียร[๓๑] ได้นิยามคำจำกัดความของ “หลักนิติธรรม” ว่าคือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือแห่งมนุษยชน รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราช หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและยุติธรรม เป็นไปตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการบัญญัติและกล่าวถึงหลักนิติธรรมไว้สองมาตรา ดังนี้ มาตรา ๓ วรรคสอง[๓๒] บัญญัติว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ **<u>หลักนิติธรรม</u>** เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” และ

---

[๒๙] Albert Venn Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution แปลโดยสมปอง สุจริตกุล (กรุงเทพ:โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐) หน้า ๓๐

[๓๐] พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๔

[๓๑] ศาสตราจารย์พิเศษ ธานินทร์ กรัยวิเชียร “หลักนิติธรรม (Rule of Law)” ในยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน ๒๕๕๔ (กรุงเทพมหานคร เอกมัยการพิมพ์และสติกเกอร์)

[๓๒] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓ วรรคสอง

มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง[๓๓] บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อ**หลักนิติธรรม** ไม่เพิ่มภาระหรือไปจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และกระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

อนึ่ง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” ในส่วนของคำอธิบายประกอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ว่า “หลักนิติธรรม (Rule of law) และหลักนิติรัฐ (Legal State) เป็นเรื่องที่นักวิชาการเห็นว่า มีความหมายใกล้เคียงกันมาก คือ เป็นหลักการที่อารยประเทศยึดถือเป็นหลักที่ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับคำว่า “นิติรัฐ” (Legal State) เป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งนำโดยประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งใช้คำในภาษาเยอรมัน เรชท์สตาด (Rechtsstaat) แต่ทั้งนิติธรรม (Rule of Law) และนิติรัฐ (Legal State) ต่างใช้คติตรงกัน ดังนี้

หลักที่ ๑ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชน ถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายไว้ก็สามารถดำเนินการได้เสมอ การที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชนและแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตการใช้อำนาจไว้ด้วย

หลักที่ ๒ เมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ (หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เผยแพร่ในเว็บไซต์ “ศาลรัฐธรรมนูญ”)

๓.๓ แนวคิดเรื่อง The Rule of Law ในวงการนิติศาสตร์ไทย

ผู้พิพากษา นายเสนาะ เอกพจน์[๓๔] ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงการตรากฎหมายว่าควรมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี โดยท่านกล่าวว่า “ดูเหมือนคำว่า The Rule of Law นี้ เรามิได้มุ่งอธิบายหรือวิจารณ์กันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เพียงใด หากแต่เรามาพิจารณากันว่า บ้านเมืองประเทศชาติที่ต้องปกครองกันเพื่อสันติโดยต้องมีกฎหมายเป็นเครื่องมือนั้น เราควรจะตรากฎหมายออกมาในรูปลักษณะใด ยึดเอาอะไรเป็นหลักและทำอย่างไรผู้พิพากษาจึงจะพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทตามบทกฎหมายนั้น ๆ ได้อย่างอิสระจริง ๆ มิใช่อิสระตามทฤษฎี มากกว่าที่จะมาพิจารณาถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย”

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์[๓๕] อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมว่า หมายถึง “ไม่ใช่ข้อกำหนดหรือบทบัญญัติทั้งหลายที่มีอยู่ในตัวกฎหมายหรือกฎอันเป็นหลักในมาตราต่าง ๆ

---

[๓๓] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

[๓๔] เสนาะ เอกพจน์. The rule of law , ดุลพาห. ปีที่ ๘ , เล่ม ๙ (๒๕๐๔) หน้า ๑๐๐๐

[๓๕] จิตติ ติงศภัทย์ หลักวิชาชีพกฎหมาย ก.ท.ม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕ หน้า ๘๕

กำหนดไว้ แต่หมายถึงกฎที่บังคับตัวบทกฎหมายหรือบังคับกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ในกฎหมายเหล่านั้นต้องอยู่ในกรอบในบังคับของกฎนั้นอีกชั้นหนึ่ง ความหมายของ Rule of Law คือประมวลหลักของสิทธิขั้นมูลฐานที่แทรกอยู่ในองค์กรแห่งรัฐ ซึ่งมีอำนาจและวิธีการอันจะทำให้สิทธิเหล่านั้นมีผลประกอบด้วยหลัก สถาบัน และวิธีการซึ่งมีอยู่ในกฎหมายอันชุมชนรับรองและคุ้มครองประโยชน์ของเอกชน โดยจำกัดขอบเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ หลักที่ว่านี้ใช้บังคับแก่ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารตุลาการ และทนายความจึงเป็นที่รับรองกันว่าเป็นกฎอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการก่อสิทธิขั้นมูลฐานตามกฎหมาย”

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน[๓๖] ได้สรุปหลักนิติธรรมว่าประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

(๑) การยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ

(๒) ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค และได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน

(๓) มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(๔) การปกครองโดยยึดกฎหมายเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐ ทั้งนี้ กฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม

(๕) ศาลเป็นสถาบันที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

(๖) ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย

(๗) ส่งเสริมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มอิทธิพลเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริงของประชาชน

(๘) ส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย

(๙) ส่งเสริมและคุ้มครองหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(๑๐) ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม

(๑๑) ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย

---

[๓๖] ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน หลักนิติธรรมกับสภาพของสังคมประเทศไทย วารสารจุลนิติ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕, หน้า ๔-๕

นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ[๓๗] องคมนตรีและอดีตประธานศาลฎีกา กล่าวว่า หลักนิติธรรม คือ การปกครองโดยกฎหมายซึ่งเป็นธรรม ประการแรก กฎหมายที่ออกใช้บังคับต้องออกเพื่อประโยชน์ของประชาชนไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ประการที่สองการบังคับใช้กฎหมายต้องมีความยุติธรรมและเป็นไปด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือไม่ให้สิทธิคนหนึ่งดีกว่าอีกคนหนึ่ง ในการวินิจฉัยว่าเป็นความยุติธรรมหรือไม่ในแง่ของกฎหมายนักกฎหมายจะพิจารณาจากคนในสังคมที่มีเหตุมีผลและมีความรู้สึกผิดชอบ ซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้นมาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องยุติธรรมหรือไม่ ความยุติธรรมนี้เป็นสาระสำคัญของกฎหมายและเป็นอุดมการณ์ของนักกฎหมาย เป็นความต้องการของมนุษย์และของทุกสังคม

[๓๗] อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔, ๒๕๕๓ หน้า ๖.

บทวิเคราะห์

การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคห้า คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ จากบทบัญญัติดังกล่าว รัฐธรรมนูญย่อมมุ่งหมายให้มีการคุ้มครองบุคคลผู้บริสุทธิ์ผู้ยังไม่ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด แต่ก็บัญญัติการไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ (๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา (๒) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด (๓) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร (๔) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด (๕) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ (๖) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ (๗) ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน อัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้ จะเห็นได้ว่า แม้รัฐธรรมนูญให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด แต่การขอปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีอย่างที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ แม้หากจำเลยหลบหนีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ สามารถให้ศาลสืบพยานไปได้ แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตและคดีที่จำเลยอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ที่ศาลไม่สามารถสืบพยานต่อไปได้ ต้องรอจนกว่าจะจับกุมจำเลยมาพิจารณาคดีต่อหน้าศาลได้

ในปัจจุบัน สภาพการกระทำความผิดในสังคมไทย มีความสลับซ้อนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย กระทำการกันเป็นขบวนการ มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม บางกรณีกระทำความผิดในประเทศเพื่อนบ้าน หรือแม้กระทั่งคดีของผู้มีอิทธิพล การกระทำความผิดอาญาในฐานความผิดที่ร้ายแรง ซึ่งยากต่อการสืบสวนจับกุมนำตัวมาดำเนินคดี และองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกัน ผู้เสียหายที่ต้องเสียทรัพย์สินย่อมเสียหายเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังที่ปรากฏตามภาพข่าวจากสื่อต่าง ๆ ทำให้สังคมเกิดปัญหาในวงกว้าง ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่างดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นไปได้ยากและมีขั้นตอนในการประสานงานทั้งหน่วยงานในประเทศหรือบางคดีต้องประสานกันระหว่างประเทศ ซึ่งอาจใช้ระยะเวลามากพอสมควรในการสืบสวนสอบสวนโดยทุกภาคส่วนบูรณาการร่วมกัน ตลอดจนต้องขอความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้าน ศาลยุติธรรมย่อมต้องประเมินถึงความเสียหายในการอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีดังกล่าวได้รับการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายนั้นสร้างความเสียหายร้ายแรงต่อผู้เสียหาย ประชาชนและสังคมหรือไม่ อันเป็นสิ่งที่ศาลยุติธรรมต้องนำมาใช้ประกอบในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย มิใช่มองแต่เพียงผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น ยังต้องพิจารณาด้วยความเป็นธรรมต่อผู้เสียหาย

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔ วรรคสองว่า “ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” รวมทั้งพิจารณาถึงการดำเนินคดี และการบังคับโทษในทางอาญา เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติ หลักนิติธรรมคือ หลักที่สามารถนำมาใช้ประกอบในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว คือหลักที่ทำให้บ้านเมืองอยู่ได้ด้วยความสงบสุข ประชาชนอยู่ภายใต้หลักกฎหมายเดียวกัน ในกระบวนการยุติธรรมมิได้มีเพียงตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ยังมีผู้เสียหาย โจทก์ พยาน เจ้าพนักงาน หรือผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางอ้อม ตลอดจนประชาชนในประเทศ โดยศาลอาญาต้องนำบุคคลเหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งจะเป็นไปตามหลักนิติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งศาลยุติธรรมได้มีแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๖๘ เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ในความบริสุทธิ์ยุติธรรม และมีระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๖๖ ข้อ ๕ วรรคสาม บัญญัติว่า “สำหรับคดีอาญาที่จำเลยคนใดคนหนึ่งต้องขังระหว่างพิจารณา ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันออกหมายขังระหว่างพิจารณา” จะเห็นได้ว่า ศาลให้ความสำคัญกับอิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ย่อมต้องคำนึงถึงผลกระทบหากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่กระทำความผิดในฐานความผิดที่มีอัตราโทษสูง มีความเสี่ยงในการให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งความเสี่ยงนั้นอาจหมายรวมถึงประชาชนหรือสังคมที่อาจได้รับผลกระทบ ซึ่งปัจจุบันในคดีที่จำเลยต้องขังศาลยุติธรรมจะพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันออกหมายขัง แต่ในบางคดีที่มีพยานเป็นจำนวนมาก บางคดีมีพยานหลายร้อยปาก ก็มีความจำเป็นต้องใช้เวลามากกว่า ๖ เดือน เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งปัจจุบันศาลยุติธรรมเปิดให้มีการพิจารณา คำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการโดยไม่มีวันหยุด เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาให้มีการนำตัวไปศาลโดยเร็ว และเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว เป็นไปตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ.๒๕๖๒ ศาลอาญาได้นำหลักนิติธรรมที่ว่าบุคคลในสังคมต้องมีความเสมอภาค ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีตำแหน่งสถานะอย่างไรล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศและอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม ดังนั้นในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวจึงต้องพึงพิจารณาด้วยความรอบคอบ รอบด้าน มิได้มุ่งแต่เพียงคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ยังต้องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติภายใต้หลักนิติธรรม

บทสรุป

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของศาลยุติธรรม อยู่ภายใต้หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” แต่อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้ถูกดำเนินคดีจากการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจปราบปรามผู้กระทำความผิดซึ่งมิได้มีเหตุอันจำต้องกลั่นแกล้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับโทษต่อมาพนักงานอัยการฟ้องจำเลยต่อศาลหรือหากเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเองก็ย่อมมีการไต่สวนมูลฟ้องต่อศาลก่อนที่ศาลจะประทับรับฟ้อง ย่อมเห็นถึงแนวโน้มในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่ามีแนวโน้มมากน้อยเพียงใด ศาลจำต้องใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว โดยต้องพิจารณาจากกฎหมาย ลำดับรองด้วย เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสามารถดำเนินต่อไปได้ การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อมีข้อยกเว้นต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยาน ย่อมทำให้กระบวนพิจารณาคดีของศาลล่าช้าได้รับความเสียหาย โจทก์ ผู้เสียหาย พยาน และเจ้าพนักงานของรัฐ ตลอดจนสังคมอาจได้รับผลกระทบ ดังนั้น เมื่อนำหลักนิติธรรมมาประกอบการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวแล้ว ศาลจึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้านมิได้เพียงมองถึงแต่ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงอย่างเดียว ต้องมองถึงการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล การให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย การรักษาความสงบสุขในสังคมและประเทศชาติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๕

คณิต ณ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คนึง ฤๅชัย และณรงค์ ใจหาญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๓๐

คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒

คำแนะนำประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๖๓

คำแนะนำประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๔

จิตติ ติงศภัทย์ หลักวิชาชีพกฎหมาย ก.ท.ม. พ.ศ. ๒๕๕๕

ธนพร จุลศรี , สุนทรี บูชิตชน เรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา

มนต์ชัย ชนินทรลีลา เรื่อง ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว

ร.แลงกาต์ ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พ.ศ. ๒๕๒๖

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๖๘

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๔

พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๕

ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการเปิดทำการศาลและการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒

ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๗

ศาสตราจารย์พิเศษ ธานินทร์ กรัยวิเชียร “หลักนิติธรรม (Rule of Law)” ในยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน ๒๕๕๔

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน หลักนิติธรรมกับสภาพของสังคมประเทศไทย วารสารจุลนิติ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕

สินาท โสตถิปิณฑะ ออนไลน์ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๕

สุรินทร์ มากชูชิต พ.ศ.๒๕๕๕ ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา

สุวัณชัย ใจหาญ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๓๖

เสนาะ เอกพจน์. The rule of law, ดุลพาห. ปีที่ ๘, เล่ม ๙ พ.ศ. ๒๕๐๔

Albert Venn Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution แปลโดย สมปอง สุจริตกุล พ.ศ. ๒๕๑๐